

Täysistunto

Keskiviikko 4.9.2024 klo 14.00—16.12

26. Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus 2023

Kertomus K 10/2024 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 26. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystoimintavaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohneiden jälkeen. — Ensimmäisen puheenvuoron käyttää edustaja Nieminen.

Keskustelu

15.15 **Mira Nieminen ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kelan tehtävä on huolehtia Suomen sosiaaliturvaan kuuluvien henkilöiden sosiaaliturvasta erilaisissa elämäntilanteissa. Kelan vastuulla ovat monet etuudet, esimerkiksi lapsiperheiden tuet, sairausvakuutus, kuntoutus, työttömän perusturva, perustoimeentulotuki, asumistuki, opintotuki, vammaisetuudet ja vähimmäiseläkkeet.

Kela toimii eduskunnan valvonnassa, ja sen hallintoa ja toimintaa valvovat eduskunnan valitsemat 12 valtuutettua. Huhtikuussa 2023 toimitettujen eduskuntavaalien jälkeen eduskunta valitsi uudet valtuutetut ja heidän varamiehensä vaaleilla 28.6.23. Kelan toimintaa johtaa ja kehittää hallitus, jossa on kymmenen jäsentä.

Viime vuonna valtuutetut kokoontuivat kahdeksan kertaa. Työvaliokunnan kokouksia oli seitsemän. Valtuutettujen yleiskokouksessa käydään läpi valtuutettujen käsiteltäväksi pyytämiä asioita sekä Kelan pääjohtajan esittämä ajankohtaiskatsaus Kelan toiminnasta ja kuullaan hallituksen puheenjohtajan katsaus. Katsauksessa käydään säännöllisesti läpi muun muassa Kelan ja eri etuusjärjestelmien rahoitustilanne, toimintakulujen kehitys, etuushakemusten läpimenoajat, eri palvelukanavien volyymit, työyhteisöä ja henkilöstöä kuvaavat tunnusluvut sekä erilaisia ajankohtaisia aiheita. Valtuutetut pitivät myös hallituksen kanssa yhden yhteiskokouksen, jossa tapasimme sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasosen.

Kelan vuoden 23 toimintakertomuksesta ja tilinpäätöksestä selviää, että Kelan toiminnassa vuoden aikana on ollut paljon tapahtumia sekä lukuisia tehtyjä toimenpiteitä, joiden taustalla heijastelevat muun muassa valtion taloudellinen tila, inflaatio, energiakriisi ja sen vaikutukset sekä hallituksen toimenpiteet. Kela on suoriutunut erittäin hyvin ja joustaen monesta vaiherikkaasta vuodesta, ja valtuutetut seuraavat muutoksien vaikutuksia aktiivisesti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

Arvoisa rouva puhemies! Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuoden 2023 alusta, jolloin myös valtuutetut saivat tilannekatsauksen hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisestä. Kelan tehtävät liittyivät tiiviisti hyvinvointialueiden vastuulle kuuluviin sosiaali- ja terveyspalveluihin, ja siksi Kelan ja hyvinvointialueiden välinen yhteistyö on tärkeää.

Erityisen merkittävää Kelan ja hyvinvointialueiden monialainen yhteistyö on niiden asiakkaiden kohdalla, jotka tarvitsevat paljon neuvontaa, tukea ja palveluita. Erinomaisesti onnistui muutos, jossa yhteisten asiakkaiden asioiden hoitaminen varmistettiin niin muutoksessa kuin sen jälkeen. Kela on onnistunut luomaan hyvät kontaktit ja yhteistyömallin hyvinvointialueiden kanssa, ja tähän on oltu yleisesti hyvin tyytyväisiä.

Kansaneläkelaitos panostaa hyvään asiakaskokemukseen ja selkeään viestintään, jotka toimivat Kelan strategian ytimenä. Asiakaskokemuksen kehittämiseen panostetaan entistä systemaattisemmalla asiakasymmärrystyöllä. Vuonna 2023 Kelaan nimitettiin ensimmäinen asiakaskokemuspäällikkö vahvistamaan asiakaslähtöisiä toimintatapoja ja tukemaan muutostyötä. Palvelupisteiden asiakkaat antoivat palvelun arvosanaksi keskimäärin 9 asteikolla 0–10. Kelan puhelinpalvelujen arvosanan keskiarvoksi muodostui 8,9. Myös tyytyväisyys puhelinajanvaraukseen on samalla tasolla.

Kelan palvelukanavien strateginen kehittäminen jatkui. Asiakkaat tarvitsevat yksilöllisissä elämäntilanteissa erilaisia palveluita ja palvelukanavia, joiden kautta he voivat hoitaa asioitaan. Kelan palvelukanavia käyttävät myös monet kumppanit sekä työnantajat, jotka hoitavat työntekijöidensä sosiaaliturvaan liittyviä asioita. Palvelupisteiden toimintamalleja kehitettiin ja niiden visuaalinen ilme uudistettiin. Puhelinpalvelussa tehtiin kehittämissuunnitelmia, joiden kautta palvelun saatavuus pysyi hyvällä tasolla, ja Kelan verkkosivujen uusi sisältökonsepti valmistui. Kela on panostanut asiatekstien ymmärrettävyyteen, kielenhuoltoon sekä selkokielisyyteen pitkään. Myös Kelan viestintään ja sen sävyihin on kiinnitetty huomiota. Selkeä viestintä parantaa asiakkaan oikeusturvaa. Valtuutetut ovat saaneet esitelyn kielenhuollon toiminnasta alkuvuonna.

Keskeisenä uudistuksen kohteena on ollut harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluvalikoima, joka pohjautuu sosiaali- ja terveysministeriön asettaman kuntoutuskomitean ehdotuksiin. Kela pyrkii vastaamaan kehittämistoimillaan nykyistä paremmin muuttuviin kuntoutustarpeisiin sekä vähentämään päällekkäisyyttä sekä selkeyttämään palveluvalikoimaa.

Yksi uusi kuntoutuspalveluiden järjestämistapa on rekisteröitymismalli, josta järjestettiin kokeilu. Valtuutetut saivat tiedon kokeilun tuloksista vuoden aikana. Rekisteröityminen on otettu hyvin vastaan palveluntuottajien keskuudessa, ja se on nähty hyvänä parannuksena palveluiden hankinnassa kilpailutusten sijasta, kun myös pienet toimijat nyt pääsevät mukaan. Toiminta on laajentumassa.

Lisäksi Kelan valtuutetut ovat käsitelleet strategiaa, henkilöstöbarometria ja toimihenkilöiden turvallisuusasioita sekä saaneet säännöllisesti tietoa kansainvälisistä asioista sekä yleiskatsauksen apurahojen vaikutuksista Kelan etuuksiin.

Arvoisa rouva puhemies! Vuoden aikana Kela oli aktiivinen myös hallitusohjelman valmistelussa, jossa se tuotti materiaalia ja antoi tukea neuvottelijoille ja ministeriöille. Kela ja Kanta vaikuttivat omien hallitusohjelmatavoitteiden kautta, jotka näkyivät lähes kaikki lopullisessa hallitusohjelmassa. Hallitusohjelmavaikuttaminen on osa Kela-lain määrittämää Kelan tehtävää tehdä ehdotuksia lainsäädännön kehittämisestä. Valmiissa hallitusohjelmassa näkyvät muun muassa Kelan ja Kannan digitalisaatio ja tiedonkulkuun liittyvät

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

tavoitteet sekä Kelankin aktiivisesti esillä pitämät yhden hakemuksen malli ja etuusehdotus. Kelan kärkihankkeiden toteutumista on esitetty valtuutetuille loppuvuodesta.

Venäjän käymä hyökkäyssota jatkui myös vuonna 23, ja Kelassa varauduttiin siihen, että tilapäistä suojelua saavia ukrainalaisia tulisi laajamittaisemmin Kelan asiakkaisiksi maaliskuusta lähtien, kun maahan tulemisesta olisi kulunut vuosi. Ukrainalaisten asioinnin helpottamiseksi Kela toteutti hakemuslomakkeen, jolla voi hakea Kela-korttia ja lapsilisää yhdellä kertaa. Ukrainalaiset eivät ole hakeneet kuitenkaan kotikuntaa ennakoidussa määrin. Tähän on syynä se, että monet heistä aikovat palata Ukrainaan. Lapsiperheiden osalta kotikunnan hakeminen edellyttäisi sitä, että lapset siirtyisivät suomalaiseen kouluun.

Joulukuun loppuun mennessä Ukrainasta oli saapunut Suomeen noin 65 000 henkilöä, ja Kela on käsitellyt noin 30 000 ukrainalaisen tekemän Kela-korttihakemuksen. Marraskuun 2023 loppuun mennessä myös sähkötuesta on annettu noin 6 000 ratkaisua. Sähkötuen haku aika päättyi vuoden loppuun mennessä.

Arvoisa rouva puhemies! Toukokuussa astui voimaan uusi kansallinen sääntely automaattisista päätöksistä. Sääntely mahdollisti Kelalle automaattisen päätöksenteon mutta toi myös uusia velvoitteita. Kelassa otettiin käyttöön uusia, etuuskäsittelyä nopeuttavia automaattiprosesseja sairauspäivärahasta ja opintoetuksista. Etuuskäsittelyyn liittyviä ohjelmistorobotteja vietiin tuotantoon vuoden 23 aikana yhdeksän kappaletta.

Myös Kelan palvelukanavien strateginen kehittäminen on jatkunut. Viime vuonna henkilöstöasiakkaiden käyntejä Kelan verkkosivuilla oli 58,5 miljoonaa ja asiakkaat asioivat tunnistautuneina OmaKelassa 38,3 miljoonaa kertaa. OmaKannassa henkilöasiakkaat asioivat 35,4 miljoonaa kertaa. Vuoden aikana henkilöasiakkaiden mahdollisuus valita paperiton asiointi on laajentunut lähes kaikkiin tilanteisiin. Vuoden lopussa sähköisen toimitustavan on valinnut noin 500 000 Kelan asiakasta, ja pelkästään sähköisesti toimitettujen asiakirjojen osuus on noin 20 prosenttia.

Kelalle annettiin myös uusi ohjaus- ja valvontatehtävä vuoden alusta alkaen, kun biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus ja valvonta tulivat tehtäviksi. Kela ohjaa ja valvoo velvoitteen noudattamista oma-aloitteisesti tai harkintansa mukaan.

Arvoisa rouva puhemies! Suuria uudistuksia on odotettavissa. Kela on valmistautunut myös tuleviin TE 2024- — tai 2025- — ja KOTO 2024 -uudistuksiin, joiden tavoitteena on luoda palvelurakenne, joka edistää parhaalla mahdollisella tavalla työntekijöiden nopeaa työllistymistä ja lisää työ- ja elinkeinopalvelujen tuottavuutta, saatavuutta, vaikuttavuutta ja monipuolisuutta. Kotoutumisuudistuksen myötä kotoutumislain henkilötietojen käsitteilyyn odotetaan muutoksia, jotta sitten maahanmuuttoasioita kokonaisuudistuksen ja työvoimapalvelujen kautta voidaan yhteensovittaa.

Kela on mukana myös sosiaaliturvan uudistuksessa, jossa pyritään varmistamaan julkisen talouden kestävyyttä sekä vahvistamaan työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä. Sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä viedään eteenpäin asiakaslähtöisempiä malleja, joissa etuusjärjestelmän kehittämisohjelma Eepoksella on merkittävä rooli. Eepoksen läpivienti onkin yksi hankkeista, joiden onnistumisesta tulee huolehtia. Kelan digikompassi toteuttaa Kelan strategiaa luomalla suunnan digitaaliselle Kelalle.

Loppuvuodesta 23 kiirehdyttiin Kelan hallintoa koskevan lainsäädännön uudistamista parlamentaarisen työn pohjalta, jonka ensimmäisen vaiheen muutokset vietiin ripeästi eteenpäin, ja ne eduskunta on nyt hyväksynyt.

Arvoisa rouva puhemies! Vielä loppuun: Muuttuva taloustilanne haastaa Kelan rahoitusta. Sosiaaliturvan suurimmat haasteet liittyvät erityisesti talous- ja työllisyyskehityk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

seen sekä siitä johtuvaan paineeseen pienentää julkisia menoja. Etuuksia Kela maksoi 16,6 miljardia euroa vuonna 2023. Ne suurenevät edellisestä vuodesta 1,8 prosenttia. Toimintakulut olivat samana vuonna 59,5 miljoonaa euroa. Niiden osuus etuusrahastojen kokonaiskuluista oli 3,8 prosenttia.

Vuoden lopussa Kelan henkilöstömäärä oli 8 465, mikä oli 121 henkilöä vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vakinaisen henkilöstön määrä kasvoi 68 henkilöllä. Määräaikaisten henkilöstön määrä puolestaan väheni. Kelan henkilöstön hyvinvointi on valtuutetuille erittäin tärkeää. Kela on panostanut työtyytyväisyyteen suunnitelmallisesti ja perheystävällisesti, jolloin työ voidaan sovittaa yhteen perhe-elämän kanssa sujuvasti ja työtyytyväisyys on hyvällä tasolla.

Kelan valtuutetut vahvistivat 21.5.2024 vuoden 23 tilinpäätöksen ja myönsivät Kelan hallitukselle vastuuvapauden. Kokonaisuudessaan Kela on suoriutunut annetuista tehtävistä erittäin hyvin, kun samalla toimintaympäristö muuttuu hektisemmäksi ja asettaa uusia haasteita sekä tehdään suuriakin uudistuksia. Kelan valtuutetut seuraavat aktiivisesti näitä tilanteita. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia Kelan valtuutettujen puheenjohtajalle, edustaja Niemiselle. — Sitten seuraava puheenvuoro, edustaja Sarkomaa.

15.27 Sari Sarkomaa kok: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos Kelan valtuutettujen puheenjohtajalle valtuutettujen toimintakertomuksen esittelystä.

Tämä kertomus on erittäin tärkeä. Kansaneläkelaitoshan on suoraan eduskunnan alainen itsenäinen sosiaaliturvalaitos, jonka hallintoa ja toimintaa valvomme me 12 eduskunnan valitsemaa valtuutettua. Annamme vuosittain eduskunnalle omasta toiminnastamme kertomuksen, joka on nyt saapunut eduskunnan käsittelyyn.

Tämä kertomus menee eduskunnan toimintatapojen mukaan sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön tekoa varten, mutta pidän hyvänä, että tämä kertomus olisi myöskin laajemmin käsitellyssä, ja toivon, että sosiaali- ja terveysvaliokunta harkitsee vakavasti, että tämä laitettaisiin ainakin tarkastusvaliokuntaan lausunnolle. Tämä on asian laajuuden kannalta varsin perusteltua.

Valtuutettujen toiminnan arvioinnin lisäksi on eduskunnan hyvä arvioida kertomuksemme muotoa: antaako se eduskunnalle riittävän kattavat tiedot valtuutettujen valvontatoiminnasta? Me olemme tehneet paljon työtä, että tämä kertomus olisi riittävän informatiivinen, ja kuten kuulitte valtuutettujen puheenjohtajan esittelystä, se on kovin kattava. Mutta on hyvä, että sitä arvioidaan. Totean, että olemme tehneet ne muutokset, joita eduskunta on kertomusta koskevissa mietinnöissään nostanut esille. Huomautan myöskin, että tuon kertomuksen liitteenä on sitten koko kertomus, koko Kansaneläkelaitoksen toimintakertomus ja tilinpäätös, mutta tämä kertomus kertoo meidän valvontatoiminnastamme, ja ne ovat kaksi aivan eri asiaa.

Kun Kela on eduskunnan alainen laitos, on myöskin eduskunnan vastuulla se, että Kelan hallintoa koskeva lainsäädäntö olisi ajan tasalla, mutta sitä se ei vieläkään ole. Me valtuutetut olemme toimineet aktiivisesti Kelan hallintoa koskevan lainsäädännön päivittämiseksi. Asian parissa toimi viime kaudella parlamentaarinen työryhmä, jonka tuossa Kela-valtuutettujen puheenjohtaja mainitsikin. Valvontakertomuksessa on kuvattu prosessi,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

mitä valtuutetut ovat tehneet, ja myöskin parlamentaarisen työryhmän työ, ja tuota työtä-hän johti ansiokkaasti edustaja Nurminen.

Kiitos nykyiselle maan hallitukselle, että ensimmäinen osa Kelan hallintoa koskevasta lakiuudistuksesta saatiin vihdoinkin eduskuntaan. Se on käsitelty, ja se on voimassa. Mutta erittäin tärkeää on se, että seuraava osa lain uudistamisesta, joka on nyt ministeriössä valmistelussa, saataisiin erittäin pian eduskuntaan, ja sitä kiritään. Totean, että me Kelan valtuutetut olemme yhdessä lausuneet asiasta, tuosta valmistelussa olevasta lakiesityksestä, ja toivomme, että seuraavassa vaiheessa Kelan tiedonsaantioikeuksia laajennetaan. Tämä sujuvoittaisi Kelan toimintaa ja toisi ehkä kustannussäästöjä, mikä on erittäin tärkeää, koska Kelaankin, Kelan toimintamenoihin, kohdistuu paineita. Eli kun määrärahoja nipistetään, niin myöskin valtiovallan pitää sitten parhaalla mahdollisella tavalla tuoda keinoja, joilla toimintaa pystytään sujuvoittamaan ja joilla pystytään selviytymään vähän pienemmällä rahalla.

Toiseksi tarvitaan osana tuota valmistelussa olevaa lakipakettia lakimuutos, jonka myötä Valtiontalouden tarkastusvirasto saisi oikeuden suorittaa Kelaan kohdistuvaa ulkoista ja riippumatonta tarkastusta. Tämä tehostaisi Kelan toimintojen tuloksellisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja vaikuttavuuden tarkistusta, eli tämä on erittäin tärkeää.

Muistutan vielä siitä, että parlamentaarinen työryhmä linjasi, että Kelan valtiosääntöoikeudellista asemaa ja sääätelytarpeita arvioimaan tulisi asettaa uusi parlamentaarinen työryhmä. Tämä työ pitäisi mielestäni käynnistää niin, että sen työryhmän tulokset olisivat sitten seuraavissa hallitusneuvotteluissa saatavilla.

Totean vielä sen, että tuossa toimintakertomuksessa nostimme esiin Kelan tekemän kokeilun rekisteröitymismenettelystä ja sen tuloksista. Tästäkin valtuutettujen puheenjohtaja mainitsi. Pidän erittäin tärkeänä tuota rekisteröitymismenettelyn edistämistä. Se on todella tärkeää kuntoutusta tarvitsevien kannalta, mutta se on tärkeää myös kuntoutusta tuottavien ammatinharjoittajien ja pienyritysten kannalta. Rekisteröitymismenettelyssä palveluita voi tulla tuottamaan itse haluamanaan ajankohtana, jos täyttää ne vaateet, mitä Kansaneläkelaitos on asettanut. Tämä on todella paljon kevyempi menettely kuin kilpailutus. Mutta jotta tässä voitaisiin edetä, tämä edellyttäisi myöskin lainsäädäntömuutosta. Tästä ei käsittääkseni, muistaakseni ollut hallitusohjelmassa kirjausta, mutta uskon ja toivon, että vastuuministeri tässäkin asiassa etenee. Hän on ansiokkaasti vienyt asioita eteenpäin.

Mutta ihan lopuksi... — Puhemies, viisi minuuttiako tässä oli aikaa? [Puhemies: Seitsemän!] — Seitsemän. — No, sitten vielä totean sen, että ihmiset tekevät Kelan palvelut ja hyvä henkilöstökokemus on Kelan kaikkein kriittisin voimavara. Sen eteen tehdään Kelassa paljon työtä, ja sitä todellakin me Kelan valtuutetut, kuten puheenjohtajamme sanoi, tarkkaan seuraamme. Ja on todella hieno asia, että Kelalle myönnettiin viime vuonna Väestöliiton Perheystävällinen työpaikka -tunnustus. On todella tärkeää, että me huolehdimme Kelan toimintaedellytyksistä. Kansaneläkelaitoksen kiitokset ansaitseva henkilöstö toimeenpanee ammatitaidolla ihan jokaiselle suomalaiselle tärkeitä asioita vauvasta vaariin.

Ihan viimeisenä totean sen, että kun me täällä eduskunnassa säädämme lait ja aika iso-jakin uudistuksia tulee nopealla aikataululla — tämä on tietenkin monta kertaa erityisesti hallituksen asia, se, että kun lakiesityksiä tulee, niin ne tulisivat ajoissa — niin on tärkeää, että eduskunnalla on riittävästi aikaa käsitellä niitä. Viime kädessä eduskunta sitten varmistaa, että voimaantulossa on riittävästi aikaa, jotta Kansaneläkelaitos ne tietojärjestelmät, ohjeet ja koulutuksen ehtii järjestämään, jotta sitten se asia sujuu riittävän hyvin. Tämä on ehkä se tärkein viesti, joka Kansaneläkelaitokselta asiantuntijana tulee viestinä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

sosiaali- ja terveysvaliokunnalle. Kun viime kädessä me valtuutetut valvomme Kelan toimintaa, niin haluan tämän tässä viimeisimpänä todeta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Perholehto.

15.34 Pinja Perholehto sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Kiitos kertomuksen esittelystä. Se on oikein valaiseva ja etenkin tämä liitteenä oleva toimintakertomus, jossa muun muassa esitellään myös hallitusohjelman toimeenpanoa, sosiaaliturvaleikkauksia sekä yksityisten lääkäripalveluiden Kela-korvausten nostoa.

Ajattelin, että käytän tässä nyt siksi mahdollisuuden todeta asian, josta kaikki asiantuntijat ovat jo useiden kuukausien ajan puhuneet ja jonka itse asiassa Kelan tutkijat eilen julkaistussa selvityksessä myös nyt osoittavat, eli siis sen, että hoitojonojen lyhentäminen ei ole onnistunut Kela-korvauksilla, joita nyt tässä tämän hallituksen aikana on merkittävän nopeasti ja itse asiassa euromääräisesti aika paljon korotettu. Sen sijaan nämä Kela-korvaukset ovat kyllä hyödyttäneet hyväosaisia ja yrityksiä eli siis heitä, joilla muutenkin olisi varaa käydä yksityisellä, ja heitä, jotka pyörittävät yrityksiä, jotka menestyisivät varsin hyvin ilman näitä Kela-korvauksiakin.

Ajattelen itse, että uhkana on, että samaan aikaan, kun halutaan, että Kela tehostaa toimintaa, samaan aikaan, kun halutaan, että yksityishenkilöt tehostavat jollakin tapaa omaa elämäänsä, luodaan tällainen Kela-korvausrumba, joka paisuu kuin pullataikina, ja siitä tulee uusi hallitsematon yrittystuki.

Jo nyt nähdään Kelan oman selvityksen perusteella, että yksityislääkärikäyntien korvaus on kasvanut noin 20 euroa per käynti, mutta omavastuun määrä on laskenut vain noin kymppin. Puolet vaikuttaa siis valuvan hinnannousuun eli toisin sanoen isolta osin myös terveysbisnekseen voitoksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rahaa palaa, mutta yksityisten lääkärin käyntimäärissä panostus ei näy kuin alle prosentin verran kasvuna, ja se jos mikä ei ole tehokasta hoitojonojen purkua, eikä se tue Kelaa hallinnollisestikaan. Päinvastoin tällä tavalla yksityisen pönkittäminen on omiaan pahentamaan julkisen työvoimapolua ja tilannetta sekä heikentää ihmisten yhdenvertaisuutta lisäten itse asiassa pahimmillaan tarvetta myös muille Kelan etuuksille. Itse asiassa samaan aikaan, kun näihin Kela-korvauksiin ollaan käyttämässä puoli miljardia, siis noin 500 miljoonaa euroa, ollaan korottamassa jo toiseen kertaan julkisten palveluiden asiakasmaksuja — siis lisärahaa heille, joilla toden totta on jo valmiiksi mahdollisuus käyttää yksityisiä terveyspalveluita, ja kalliimpaa palvelua heille, jotka jo tällä hetkellä kipuilevat julkisen sektorin palveluiden asiakasmaksujen kanssa.

Tässä ei ole mitään järkeä asiantuntijoidenkaan mukaan, ellei sitten hallituksen tavoite ole se, että ihmisiä ei auteta, palveluita ei paranneta, vaan sote ajetaan lopulliseen kriisiin. Enkä tavallaan ehkä ihmettelisi sitäkään, nimittäin viimeksi kun kokoomus oli pääministeripuolueena, yritettiin pakkoyhtiöittää julkiset sote-palvelut. Nyt näyttää vähän siltä, että sama peli jatkuu ja perussuomalaisille se on ihan okei. Ensin hoetaan, että julkiset sote-palvelut ovat tehottomia, sitten ajetaan niitä vielä vähän ahtaammalle ja lopuksi esitetään lääkkeeksi vapautta ja yksityistämistä — tällä kertaa Kela-korvausten kautta vivuttamalla ja julkisen asiakasmaksuja samalla nostamalla.

Puhemies! Jos sote- ja sotu-järjestelmiä ohjataan niin, että ne eivät enää tue ihmisten hyvinvointia ja terveyttä, voi kysyä, ketä ne silloin enää palvelevat. Esittelyssäkin äsken todettiin, että julkinen talous haastaa myös Kelan taloutta ja tilannetta mutta mitä ilmeisim-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

min ei Kela-korvausten osalta. Lukemattomat asiantuntijat, viimeksi eilen Lääkäriliitto, ovat vedonneet, että hallitus luopuisi tästä jo tässä vaiheessa tehottomasta ja kalliiksi osoitautuneesta Kela-korvausmallista.

Minä aidosti uskon siihen, että kyllä täällä salissa pystytään parempaan. Tiedän, että valtioneuvoston jäsenet pystyvät parempaan, ja siksi haluan osaltani myös tämän kertomuksen yhteydessä kannustaa siihen, että jos ei uskota oppositiota — minkä myös ymmärrän varsin hyvin — niin uskottaisiin edes asiantuntijoita ja pyritäisiin siihen, että järjestelmä on sekä Kelan puolelta tehokas, taloudellisesti tehokas että ennen muuta ihmisten kannalta inhimillisesti kestävä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Strandman. — Muistutan, että meillä oli tähän vain 30 minuuttia ja se 30 minuuttia menee tuossa 15.45. Että se, joka kerkeää siihen vielä, saa sitten puheenvuoron.

15.39 Jaana Strandman ps: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos Kelan toimintakertomuksen laatijoille, kiitos, puheenjohtaja Nieminen, esittelystä.

Kelan toimintakertomuksesta selviää, että sosiaaliturvan suurimmat haasteet liittyvät erityisesti talous- ja työllisyyskehitykseen sekä siitä johtuvaan paineeseen pienentää julkisia menoja. Sosiaaliturvan etuusmenot olivat vuonna 2023 yhteensä 16,6 miljardia euroa. Kasvua oli 1,8 prosenttia verrattuna vuoteen 2022. Etuusmenojen suhde bruttokansantuotteen on arviolta 5,9 prosenttia, ja valtio rahoittaa vuoden 2024 kuluista 75 prosenttia. Suomalaisen sosiaaliturvan menot ovat järjestyttävät ja vievät valtaisan siivun valtion tulosta.

Arvoisa puhemies! Haluaisin tuoda esiin palautetta kentältä, arjesta liittyen Kelan toimintaan. Mikäänhän ei ole oikeastaan parempaa palautetta kuin se, mitä kuulee Kelan työntekijöiltä tai Kelan toimintaan liitoksissa olevilta henkilöiltä. Kelan työntekijänä toimiva henkilö kertoi Kelan toiminnassa olevan huomattavasti tehostettavaa. Työntekijän mukaan Kelan rahat menevät väärin kohteisiin ja Kela-tukien suhteen on vakavia väärinkäytöksiä. Esimerkiksi toimeentulotuen saajat hakevat tukia sähkölaskuihin, mutta lopulta sähkölaskua ei makseta ja lasku menee ulosottoon. Palautteen mukaan parhain ratkaisu olisi, jos Kelan tuki menisi suoraan vuokranantajalle asiakkaan sijaan, jotta todellisuudessa rahaa käytetään sille merkattuun tarkoitukseen. Lisäksi olisi hyvä perustaa sähköinen vuokrasopimusrekisteri. Tämä estäisi veronkierron ja väärinkäytökset vuokrasuhteiden osalta. Lisäksi tulorekisteriin pitäisi tehdä lakimuutos ja jokaisen viranomaisen pitäisi käyttää tulorekisteriä. Sosiaaliturvalait pitäisi yhdistää. Nyt joka asiaan on oma hakemuslomake, mikä vie liikaa aikaa ja resursseja. Julkiset tietohallintajärjestelmät, TE-palvelut, Kela ja työttömyyskassat eivät keskustele keskenään, mikä vie aikaa sekä resursseja. Edellä olevilla muutoksilla tietäisimme paremmin ihmisten tarpeet ja tilanteen sekä saisimme tarkemman kuvan työttömistä, työkykyisistä, työpaikoista ja ne olisi helpompi yhdistää.

Haluan tässä ottaa esille myös taksialan. Taksialan ja Kela-taksien osalta on myös tullut suoraa palautetta. Yhtenä vaatimuksena on ollut jonkinlainen kielitaito sekä siihen liittyvä kielikoe. Suomessa pitää saada palvelua suomeksi, ja tämä tulee korjata. Lisäksi Kela-taksien osalta on havaittu ongelmia. Hyvinvointialueilla on jostain syystä, esimerkiksi Etelä-Savossa, vain kaksi Kela-taksien välittäjää, jotka valitsevat, keneltä Kela-taksi tilataan. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa ei ole aitoa kilpailutusta välittäjien välillä. Lisäksi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

Kela-taksien välittäjät ovat olleet osana myös taksiyritystä, mikä on selvä eturistiriita hyvinvointialueiden laskutuksen kannalta sekä yleisen kilpailun kannalta.

Arvoisa puhemies! Kansaneläkelaitos huolehtii Suomessa asuvien perusturvasta eri elämäntilanteissa. Kelan tärkeä tehtävä on myös kehittää sosiaaliturvaa aktiivisesti suomalaisten arjen lähtökohdista. Tämän tulee olla sujuvaa ja asiakaslähtöistä sekä lähellä ihmistä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Vielä ehditään ainakin yksi aloittaa. — Eli edustaja Nikkanen, olkaa hyvä. En tokikaan keskeytä 45:n tullessa täyteen.

15.43 Saku Nikkanen sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Arvostan suuresti. — Tässä tosiaan käsitellessämme Kelan valtuuskunnan vuoden 2023 toimintakertomusta haluan minäkin nostaa esille laajemmin Kela-korvauksiin liittyviä ongelmia, nimittäin sen, ettei niillä tosiasiallisesti ole merkittävää vaikutusta terveydenhuollon jonojen pienentämisessä. Siitä huolimatta, että näin on, Suomen hallitus päätti hallitusneuvottelujen yhteydessä antaa kertaluontoista rahoitusta perusterveydenhuollon hoitojonojen purkuun uuden Kela-korvausmallin avulla.

Kela-korvauksien uudistuksella on tavoiteltu hoitojonojen purkamista julkisessa terveydenhuollossa, mutta nyt Kelan tilastot osoittavat yksiselitteisesti, että tämä keino ei ole toimiva, vaan vaikutukset ovat olleet vähäisiä. Asiasta on uutisoitu viime aikoina merkittävästi. Edes Lääkäriliiton mielestä ei hallituksen lausuntokierrokselle lähettämä uusi Kela-korvausmalli ole toimiva keino hoitojonojen purkuun, vaan valmistelua on jatkettava.

Hallituksen talousarvion tavoitteissa kuitenkin jatketaan tämän vähäiset vaikutukset saavuttaneen keinon käyttöä. Miksi näin? Löytyykö syy kenties siitä seikasta, että käytännössä Kela-korvausten korotukset valuvat yksityisten terveysjättien taskuun ja nopeuttavat pääsääntöisesti vain hyvätuloisten kansalaisten hoitoonpääsyä? Tällainen ideologinen rahanjako näyttääkin olevan jälleen vain yksi osoitus tämän hallituksen harjoittamasta kaverikapitalismista.

Hoitoonpääsyn vaikeus ei ole täällä Suomessa mikään vähäinen ongelma. THL:n tutkimusprofessorin mukaan EU-tilastoista paljastuu yllättäviä asioita. Suomalaisista lähes kahdeksan prosenttia kertoo, ettei ole ollut viime aikoina mahdollista päästä hoitoon.

Nykyinen Kela-korvausjärjestelmä jatkaa hallituksen suosimaa kansalaisia eriarvoistavaa kehitystä, jossa hoitoon nopeasti pääsevät vain ne, joilla on rahaa tämä yksityisessä terveydenhuollossa itse kustantaa. Tällä tiellä jatkettaessa on helppo ennustaa, että ensi vuonna tätä samaa raporttia käsiteltäessä saamme lukea, miten rahaa on kyllä käytetty enemmän mutta hoitojonoja niillä ei ole purettu. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Nyt sitten tämä keskustelu ja asian käsittely keskeytetään, ja asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa muiden asiakohtien jälkeen. Näin oli sovittu, että 30 minuuttia.

Asian käsittely keskeytettiin kello 15.46.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

Asian käsittelyä jatkettiin kello 15.58.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 26 käsittelyä. — Keskustelu jatkuu. Edustaja Viitala.

15.58 Juha Viitala sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on tosiaan Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 2023. Vaikka kertomus on viime vuodelta, silti ihan ensimmäisenä ihmettelen, että kun pääministeri Petteri Orpo sanoi, että tavalliset ihmiset hyötyvät yksityisten lääkärikäyntien Kela-korvauksista, niin keitä hän oikeastaan tarkoitti. Keitä nämä tavalliset ihmiset ovat, joilla on varaa käydä yksityisellä lääkärillä?

Meillä on aika monta tavallista ihmistä ja tavallista perhettä, joilla ei ole yksityiseen terveydenhoitoon varaa edes Kela-korvauksen jälkeen. Nämä ihmiset ovat eläkeläisiä, perheitä, opiskelijoita, tavallisia palkansaaajia. Useat eivät kuulu siihen joukkoon, joille yksityiset terveyspalvelut ovat arkipäivää.

Kela-korvauksen nostaminen yksityisistä lääkärikäynneistä on kuulemma perusteltua, koska se helpottaa julkisen puolen kuormitusta, mutta Kelan omien tietojen mukaan tämä ei ole toiminut. Hoitojonot eivät ole lyhentyneet, eikä uusia käyttäjiä ole tullut yksityisille lääkäreille merkittävässä määrin.

Arvoisa puhemies! Pari sanaa vielä toiminnan kehittämistä, joka tästä kertomuksesta tulee myös hyvin esiin. Hallitus on tehnyt merkittäviä leikkauksia erilaisiin tukiin, ja syksyn 2023 aikana Kela on aktiivisesti viestinyt asiakkailleen tulevista leikkauksista ja muutoksista — tämä on hyvää ja avointa asiakaspalvelua.

Asiakaskokemukset on myös mainittu Kelan strategian ytimessä, ja tavoitteena on tarjota hyvää asiakaspalvelua ja kehittää palveluita. Kela panostaa asiakaskokemuksen kehittämiseen entistä systemaattisemmalla asiakasymmärrystyöllä.

Kelan palvelukanavien strateginen kehittäminen on jatkunut myös viime vuonna, ja hyvä näin, koska asiakkaat tarvitsevat eri elämäntilanteissa erilaisia palveluita ja palvelukanavia. Esimerkkeinä mainittakoon, että tsättirobotin kehitystyö jatkui viime vuonna ja Kelan verkkosivujen uusi sisältökonsepti julkaistiin. Pitää kuitenkin muistaa, että henkilökohtaista, kasvokkain tehtävää palvelua ei sovi unohtaa toimintatapojen muutoksessa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Mikkonen, Anna-Kristiina.

16.01 Anna-Kristiina Mikkonen sd: Arvoisa rouva puhemies! Kelan valtuutettujen toimintakertomus viime vuodesta antaa kattavan kuvan Kelan toiminnasta ja taloudesta, eri etuusjärjestelmien rahoitustilanteesta, etuushakemusten läpimenoajoista, palvelukanavien volyymista ja henkilöstöstä. Kela turvaa kansalaisten perustoimeentuloa etuuksilla ja tarjoaa palveluja heidän työ- ja toimintakykynsä ylläpitämiseen. Erityisen merkittävää on Kelan ja hyvinvointialueiden monialainen yhteistyö varsinkin niiden asiakkaiden kohdalla, jotka tarvitsevat paljon neuvontaa, tukea ja palveluita. Kelan ja hyvinvointialueiden välinen jatkuva yhteistyö on tärkeää, koska Kelan tehtävät liittyvät tiiviisti hyvinvointialueiden vastuulle kuuluviin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Arvoisa puhemies! Kelaan liittyen yksi hallituksen masentavista uudistuksista on ollut yksityislääkärien Kela-korvausten nostaminen, joka budjettiriihen tietojen mukaan vain jatkuu. Yksityislääkärikäyntien tukemiseen on kulunut yli 2,6-kertainen summa rahaa. Käynnit ovat kuitenkin kasvaneet vain noin 0,7 prosenttia. Hallituksen korottamiin yksi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

tyislääkärien Kela-korvauksiin on uponnut kymmeniä miljoonia verorahaa, mutta tulokset ovat uusien tietojen valossa jääneet lähes olemattomiksi. Kelan tiedot osoittavat, että käyntikerrat yksityislääkärillä eivät ole kasvaneet juuri lainkaan, vaikka rahaa on kulunut huomattavasti enemmän. Hallituksen yksityislääkärien tukeminen ajassa, jolloin hyvinvointialueet kärsivät kroonisesta rahapulasta, on kestävä, hyödytön, ja julkisen puolen jonojen vähennystä ei näillä rahasiirroilla ole onnistuttu tekemään. Hoitojonojen lyhentämiseksi osan potilaista pitäisi siirtyä julkisesta terveydenhuollosta yksityislääkärien käyttäjiksi ja käyntien pitäisi lisääntyä merkittävästi. Näin ei ole käynyt eikä tule käymään.

Terveystaloustieteilijä, professori Petri Böckerman on todennut, että Kela-korvausten laajentaminen tällä tavalla, miten se on nyt toteutettu, ei näiden lukujen valossa näytä mitenkään onnistuneelta politiikalta, pikemminkin päinvastoin. Böckermanin analyysiin on helppo yhtyä. Kela-tuen korotus siirtyi hintoihin, ja hyödyn saavat potilaiden sijaan terveysjätit ja lääkärit. Hallituksen Kela-korvauspolitiikka johtaa siihen, että yksityislääkäreillä joka tapauksessa käyvien ihmisten menoista entistä suurempi osa maksetaan jatkossa veronmaksajilla. Hallituksen pitäisi enemmän huolehtia julkisen terveydenhuollon tilasta ja osoittaa lisäresurssia hyvinvointialueille.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Gebhard.

16.04 Elisa Gebhard sd: Arvoisa puhemies! Useiden kollegoiden tapaan haluan tässä yhteydessä puhua näistä yksityislääkärikäyntien Kela-korvauksista, joihin tämäkin hallitus on hyvinkin anteliaasti kohdentanut lähes 500 miljoonaa euroa lisää rahaa. Tätä rahankäyttöä taas hallitus on perustellut sillä, että hallitus on olettanut sen vähentävän hoitojonoja julkisella puolella. Meillä on kuitenkin hyvin selkeää tutkimusnäyttöä siitä, että näin ei tosiasiaa käy. Lääkärikäyntien määrä ei lisääntynyt, vaikka Kela-korvauksia kasvatetaan. Kela-korvausten laajentamista ei siis ainakaan tällä mittarilla voida käytännössä pitää lainkaan toimivana politiikkana.

On sääli, että viimeinen hallituspuolueiden edustaja taitaa pian poistua salista, [Puhuja naurahtaa] sillä olisi todella hyvä, että hallitus ottaisi onkeensa näistä oppositiosta esitetyistä puheenvuoroista. Nimittäin se tieto, että näiden käyntien määrä ei kasva, vie täysin pohjan siltä hallituksen argumentilta, että näillä onnistuttaisiin tosiasiaa näitä hoitojonoja pienentämään. Hallituksen linjaus tukea yksityisiä terveysjättejä näin avokätisesti ei näytä lainkaan tarkoituksenmukaiselta, ja on kyllä harmillista, että tällä hetkellä hallituspuolueiden edustajat eivät ole tätä linjausta puolustelemassa.

Täältä oppositiosta käsin me olemme nimittäin jo asiasta varoitelleet. Sen sijaan, että nämä korvaukset auttaisivat ihmisiä pääsemään yhdenvertaisesti hoitoon, ne tukevat entisestään heitä, joilla on muutenkin varaa mennä yksityiselle. Korvausten myötä hallitus siis tukee heitä, joilla muutenkin on varaa, ja tämä on juuri arvovalinta. Tämä on erityisen irvokasta, sillä hallituksen leikkaukset ovat kohdistuneet lähes täysin pienituloisiin ja heihin, joilla muutenkin on elämässä haasteita. Julkisen puolen asiakasmaksujen korotukset jatkavat tätä saagaa. Moraalisesti valinta on aivan kummallinen. Rahaa ei ole pienituloisille tai julkisten palveluiden parantamiseen, mutta hyväosaisia hyödyttävään yksityislääkärikäyntien ja samalla terveysbisneksen tukemiseen rahaa on.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Hamari.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

16.07 Lotta Hamari sd: Arvoisa rouva puhemies! Tänään käsiteltävän Kelan valtuutettujen toimintakertomuksen liite 4 tutkimustoiminnasta herätti huomion, ja ajattelin hyödyntää tilaisuuden keskustella Kelan tutkimustoiminnasta.

Ensinnäkin on hienoa, että vuonna 23 vertaisarvioituja julkaisuja oli 40, mutta luku voisi olla enemmänkin kokonaisuudesta, joka oli 122 julkaisua. Toivottavasti Kelan tutkimustoiminta säilyy ja siihen panostetaan. Tiedetään kuitenkin, että tutkimus tuottaa laatua myös toimintaan. Tutkimuksen painoalueetkin vaikuttavat hyviltä, eli siellä on asiakasnäkökulma ja toimeenpanon kehittäminen, vaikuttavuus, eriarvoisuus ja yhdenvertaisuus, kestävä hyvinvointi sekä sosiaaliturvan ja palvelujärjestelmän uudistukset.

Hankkeessa oli tarkasteltu eri väestöryhmien, kuten lapsiperheiden ja nuorten, toimeentulon rakentumista. Ajattelen, että esimerkiksi tämä painotus on erittäin tärkeä tulevaisuudessa, kun nyt hallituksen toimien seurauksena 17 000 uutta lasta putoaa köyhyyteen jo siellä olevien lisäksi. Tietysti on todettava myös, ettei tutkimus sinänsä auta näitä perheitä, vaan toimet olisivat tietysti hallituksen käsissä.

Tämä liite tarjoaa lisäksi hyvää asiaa EUROMOD-mallista. Kertomuksessa sanotaan, että EUROMOD-mallin käyttötarkoitukset sisältävät näyttöön perustuvan politiikan ennakkoarvioinnin, kuten politiikan muutosten vaikutusten arvioinnin tulonjakoon. Tietoa päätösten tueksi hallitukselle kyllä siis olisi.

Kela on tehnyt myös sairauspoissaolojen väestöryhmistä tehtävää tutkimusta ja selvittänyt, miten nämä luvut ovat kehittyneet. Sieltä nostan mielenterveyden häiriöiden perusteella alkaneet sairauspoissaolot ja niiden yleistymisen erityisesti nuorilla naisilla. Erityisesti ahdistuneisuushäiriöiden perusteella sairauspäivärahaa saaneiden määrä jatkoi kasvuaan vuonna 22. Myös psykiatrisista unihäiriöistä johtuvien pitkien sairauspoissaolojen yleisyys on nelinkertaistunut vuodesta 2010. Tässä olisi paljon asioita, mihin siis politiikassa tulisi kiinnittää huomiota.

Mutta vielä ehdin tähän lopuksi sanomaan, että hallituksen korottamiin yksityislääkärin Kela-korvauksiin on jo mennyt kymmeniä miljoonia valtion rahaa ja tulee menemään puoli miljardia, mutta tulokset, kuten tässä monessa puheenvuorossa on tullut jo esille, ovat saatujen tietojen valossa jääneet lähes olemattomiksi hoitojonojen purun näkökulmasta. Kysynkin siis, missä on tietoon perustuva päätöksenteko.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lindén poissa. — Edustaja Viitala.

16.10 Juha Viitala sd: Arvoisa puhemies! Kun puhumme Kela-korvauksista, emme voi sivuuttaa keskustelussa työterveyshuollon roolia ja terveydenhuollon eriarvoisuutta — nämä unohdin edellisessä puheessani ottaa äsken esille.

Lakisääteinen työterveyshuolto on rajattu, ja minimissään se keskittyy pitkälti ennaltaehkäisyyn. Hoidon osalta se lakisääteisyys minimitasolla nojaa vahvasti julkiseen terveydenhuoltoon. Valitettavasti kaikki työpaikat eivät tarjoa laajempaa ja kattavampaa työterveydenhuoltoa osana työterveyttä. On kuitenkin hienoa, että jotkut yritykset tarjoavat laajemmin kattavaa työterveyttä.

Kela-korvausten nostaminen yksityisistä lääkärikäynneistä ei korjaa tätä epätasa-arvoa. Se hyödyttää eniten niitä, joilla on jo varaa käyttää yksityisiä palveluja, samalla kun julkisista terveyspalveluista riippuvaiset jäävät entistä enemmän jälkeen.

Työterveyshuollon eriarvoisuus on kytköksissä laajempaan työterveydenhuollon epäoikeudenmukaisuuteen. Jos todella haluamme parantaa terveydenhuollon tasa-arvoa, mei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2024 vp

dän on panostettava julkisen terveydenhuollon vahvistamiseen ja työterveyshuollon kehittämiseen, niin että jokainen työntekijä saa tasavertaiset ja riittävät palvelut.

Kela-korvausten nosto yksityisistä lääkärikäynneistä ei ole se oikea ratkaisu. Meidän on luotava terveydenhuoltojärjestelmä, joka palvelee kaikkia suomalaisia oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti riippumatta heidän työpaikastaan tai tulotasostaan. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.